

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Представлено та проаналізовано різні методичні підходи до оцінки виробничих запасів, а також розглянуто всі основні переваги та їх недоліки, і на підставі цього зроблено вибір найоптимальнішого методу оцінки вибуття виробничих запасів на підприємстві.

Аннотация. Представлены и проанализированы различные методические подходы к оценке производственных запасов, а также рассмотрены все основные преимущества и их недостатки, и на основании этого сделан выбор самого оптимального метода оценки выбытия производственных запасов на предприятии.

Annotation. Various methodological approaches to the assessment of inventory are presented and analysed. Their main advantages and disadvantages are considered, and based on this an optimal method for assessing the disposal of inventory at the enterprise is selected.

Ключові слова: виробничі запаси, облікова політика, методи оцінки.

У нових умовах господарювання особливий інтерес при організації облікового і контрольного процесу представляє оцінка виробничих запасів, наявних на підприємстві, адже від використаної методики оцінки залежать якість і достовірність звітних показників, які характеризують майновий і фінансовий стан суб'єкта економіки, саме тому дана тема є актуальною.

Проблеми обліку, оцінки та аналізу використання виробничих запасів розглядаються в роботах відомих вітчизняних вчених-економістів: Бутинця Ф. Ф., Завгороднього В. П., Сопка В. В., Рибалко О. М., Ткаченка Н. М. та інших, результати їх як теоретичних, так і практичних розробок мають важливе значення для розвитку вітчизняної теорії бухгалтерського обліку.

Метою дослідження є визначення оптимального методу оцінки виробничих запасів на підприємстві.

Оцінка запасів відіграє значну роль при формуванні облікової політики підприємства. Запаси призначені для виробництва продукції, надання послуг або для перепродажу протягом короткого періоду часу, визнаються активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена.

На різних підприємствах запаси можуть мати різне призначення залежно від функції, яку вони виконують у процесі виробництва, а також від особливостей підприємства.

Оцінка запасів на підприємстві, враховуючи вимоги П(С)БО 9 "Запаси" [1], здійснюється на трьох етапах їх руху:

- 1) при надходженні запасів;
- 2) при вибутті запасів;
- 3) на дату складання балансу.

Слід розглянути більш детально оцінку запасів при вибутті. Згідно з П(С)БО 9 [1] виділяють такі головні причини списання (вибуття) виробничих запасів із балансу:

- 1) відпуск у виробництво;
- 2) списання у зв'язку із псуванням, крадіжкою тощо;
- 3) реалізація "на сторону";
- 4) списання внаслідок надзвичайних подій;
- 5) списання внаслідок передачі до статутного капіталу іншого підприємства;
- 6) обміну на інші активи.

Вибір методу оцінки залежить від мети, яку ставить перед собою підприємство, тобто якщо запаси залишаються для власних потреб (у тому числі і для виробництва), зазвичай застосовується оцінка за собівартістю, а якщо на продаж, то ринкова.

Порядок оцінки об'єктів обліку впливає на правильне визначення фінансових результатів діяльності підприємств. В умовах інфляції необхідно вибрати такий метод оцінки виробничих запасів, який би відповідав сучасним вимогам. Найбільш поширеними методами оцінки є такі: 1) ФІФО; 2) середньозваженої вартості [2].

Застосування фірмою (підприємством) методу ФІФО в період постійного зростання цін дає найбільш високий рівень чистого доходу. Це відбувається тому, що підприємство (фірма) прагне збільшити ціни реалізації в умовах зростання поточних цін, не беручи до уваги той факт, що матеріали могли бути придбані до моменту підвищення цін. Отже, застосування методу ФІФО актуалізує грошову оцінку матеріальних витрат при одночасній дезактуалізації цінового механізму [3].

Метод середньозваженої вартості враховує всі ціни, за якими купувалися матеріали протягом звітного періоду. У цьому випадку зростання або зниження цін згладжується, але такий розрахунок можна зробити тільки по закінченню місяця, коли будуть оприбутковані всі партії матеріалів. До кінця місяця середня вартість залишається невідомою.

Жоден із перерахованих методів не є універсальним. При виборі того чи іншого методу потрібно зважати на максимально точне відображення прибутку в конкретній економічній ситуації.

Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку П(С)БО 9 "Запаси" [1] оцінку списання виробничих запасів можна здійснювати за такими методами (п. 16 П(С)БО 9):

ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів. Цей метод використовують для оцінки запасів, які відпускаються та послуг, що виконуються для спеціальних замовлень та проєктів. У цьому разі облік здійснюється у кількісно-сумовому виразі, а кожна одиниця товару має свій номер (код) і списується за відповідною їй собівартістю. Слід зазначити, що він дає найбільш точну інформацію про фінансовий результат, але у зв'язку з високою трудомісткістю, його застосовують лише для обліку дорогіших виробів одиничного виробництва.

Перевагами та недоліками даного методу є те, що при використанні методу вартість продажу товарів і кінцеві запаси обліковуються за їх фактичною вартістю. Але в результаті використання даного методу однакові товари обліковуються у запасах за різною вартістю. Це не завжди зручно. Проте можливість застосування цього методу на практиці обмежена з причини різноманітної номенклатури і великої кількості однакових товарів [3].

нормативних затрат. У цьому випадку оцінка полягає в застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Норми затрат і ціни повинні регулярно перевірятися і переглядатися для максимального наближення до фактичних. Адже зазначений метод на практиці застосовується досить рідко;

ціни реалізації. Даний метод є характерним для підприємства роздрібною торгівлі і базується на застосуванні середнього процента торгівельної націнки товарів. Його доцільно використовувати тим підприємствам, які мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки.

Як зазначила Домбровська Н. Р. у роботі: [4] "... не існує найкращого методу, який можна було б застосовувати у всіх ситуаціях, адже кожний метод має свої недоліки та переваги. Ефективність використання конкретного методу оцінки запасів залежить від сформованих на підприємстві договірних зв'язків з постачальниками, своєчасності і ритмічності забезпечення виробництва необхідними матеріалами та інших факторів, які впливають на показники діяльності суб'єкта господарювання".

Розглянуті методи оцінки виробничих запасів представляють інтенсивні зусилля підприємств, спрямовані на пошук найбільш оптимального методу визначення собівартості використаних матеріалів. Тому вибір методу оцінки повинен бути виваженим і продуманим рішенням кожного підприємства, з обов'язковим врахуванням діючої системи обліку, оскільки в подальшому це має суттєвий вплив на формування фінансового результату, структуру балансу та, відповідно, облікову політику [4].

Оцінка запасів відіграє значну роль при формуванні облікової політики підприємства. У даній роботі автор розглянув усі існуючі методи оцінки запасів. Кожен з методів має свої недоліки та переваги, наприклад, метод ідентифікованої собівартості використовується лише для обліку дорогіших виробів одиничного виробництва, а метод ціни реалізації краще застосовувати підприємствам, які мають значну і змінну номенклатуру. Метод нормативних витрат взагалі рідко використовується на підприємствах, тому автор робить висновок, що найбільш оптимальним методом оцінки запасів на підприємстві є метод ФІФО, бо він дає найвищий рівень чистого доходу.

Наук. керівн. Горобинська М. В.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 "Запаси", затверджене наказом МФУ від 20.10.1999 р. № 246, із змінами і доповненнями. 2. Харитоновна А. Запаси: обліковуємо правильно / А. Харитоновна. // Баланс. – 2007. – № 45. – С. 4–5. 3. Методичні рекомендації з вдосконалення методів оцінки виходу виробничих запасів у системі прийняття управлінських рішень в сільськогосподарських підприємствах // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 11–12. – С. 5–14. 4. Домбровська Н. Р. Методи оцінки виробничих запасів підприємства при їх використанні згідно національних стандартів [Електронний ресурс] / Н. Р. Домбровська // Інноваційна діагностика. – 2011. – № 7. – С. 137–143. 5. Рибалко О. М. Вдосконалення обліку виробничих запасів / Рибалко О. М. // Держава і регіони. Серія "Економіка та підприємництво". – 2008. – № 3. – С. 210–215.